

KÖNYVISMERTETÉS

Porodica Radimir. Priče iz pera, mača i mora / The Radimir Family. Tales from the Quill, Sword and Sea.

Zoroslav A. Radimir Publishing, Dobrota, 2022, 26 p.

Udvarvölgyi Zsolt András¹

Bevezetés

Színvonalas és érdekes hely-, illetve családtörténeti kiállítást tekinthettek meg az érdeklődők 2022. június-augusztus között a montenegrói Dobrotában található Szent Mihály-templomban (Crkva Sv. Mihovila). A „*Radimir család. Történetek a tollról, kardról és tengerről*” című tárlathoz impozáns és tartalmas, képekkel bőven illusztrált, kétnyelvű (montenegrói és angol) kiállítási kalauzt is kiadtak a szervezők, amelyet röviden ismertetek. A gyűjtemény Zoroslav A. Radimir tulajdona és a kiállításnak Katarina Jović és Nils Bloch-Sørensen művészettörténészek voltak a kurátorai. A füzet magánkiadásban (Zoroslav A. Radimir Publishing), 200 példányban látott napvilágot.

Néhány szó a kiállításról

A tősgyökeres és patinás múltú Radimir família egyike a nemesi rendhez tartozó, ún. kapitánycsaládoknak a Kotori-öbölben, akik jelentősen hozzájárultak az öbölhöz tartozás identitásának kialakulásához. Az innen származó kapitányok egyre nagyobb tekintélyt szereztek, különösen a 18. század eleje óta, amikor is Dobrota elérte a közigazgatási és gazdasági kiváltságokkal rendelkező település státuszát, amely a kapitányválasztás jogával is járt. A kapitánycsaládok a helyi közösség kereskedelmének és külkapcsolatainak ápolásával segítették a térség kulturális és gazdasági felvirágzását, továbbá nemzetközi összecsapásokban, háborúkban, illetve fegyverszünetek kötésében való részvételükkel a térség általános politikai helyzetét is befolyásolták. A hajózásban, a gazdasági és politikai életben, a jótékonykodásban, illetve a művészeti mecenatúrában való részvételével a Radimir család különös mértékben hozzájárult a Kotori-öböl köz- és kulturális életének alakításához.

A kiállításon történeti dokumentumok és feljegyzések, kitüntetések, oklevelek és portrék által ismerkedhetünk meg a Radimir család kiemelkedő tagjainak személyiségével és munkásságával, vagy, ahogy az ismertető fogalmaz „a tudás és a szellem embereiként, mecénásként és bátor harcosként is emlékezhetünk rájuk.” Az itt kiállított portrék, érmek, oklevelek és egyenruhák

¹ PhD, történész, szociológus, főiskolai tanár. Miskolci Egyetem BTK Alkalmazott Társadalomtudományok Intézete. udvarvolgyizsolt@gmail.com

betekintést nyújtanak a család kiváltságos helyzetébe és a Kotori-öbölben végzett munkásságukra. A különféle világi és egyházi méltóságok a családtagokat jeles tetteikért időről-időre kitüntetésekkel jutalmazták, ezzel is kiváltva a felsőosztály tagjainak lojalitását. A kitüntetések és oklevelek mellett láthatunk egy hagyományos népviseletet is, amelyet Dobrotában minden tekintélyes család büszkén viselt. A hajókat ábrázoló festményeket a győzelmek és vereségek emlékei hordozóinak tekintik, és így az öbölmenti identitás szerves részét képezik. A kiállítás a Radimir család tulajdonában lévő, ősi és részben romos Szent Mihály-templomban látható, amely műemlék és ideális hely egy családtörténeti kiállítás megrendezéséhez. A kiállítás nem titkolt célja, hogy a Radimir család relikviáinak bemutatásán keresztül fényt derítsen a Kotori-öböl múltjának töredékeire.

A Radimir családról

A kiállított, szépen illusztrált eredeti családfa és a különböző anyakönyvek alapján a Radimir család jelenlétét a Kotori-öbölben a 16. század első felére vezethetjük vissza. A történeti krónikák és legendák még ennél is régebbi múltra utalnak. Az, hogy a Radimir család mikor költözött a Kotori-öbölbe, egyelőre pontosan nem ismert, de feltételezhetően a 15. század vége és a 16. század eleje között történt a bevándorlás. A Radimir család eredetileg Ljuta területén telepedett le, amely 1717-ben, Dobrotával való egyesülése után nyerte el a tengeri település státuszát. A „Radimiri” helynév már 1684-ben szerepel a Vincenzo Coronelli által készített térképen. A 19. század első felére a kapitányok szövetsége birtokolta a legtöbb házat Dobrotában (24 palota és kisebb kapitányi házak), és kivételes hírnévnek és státusznak örvendett. 1688. október 20-án a Velencei Köztársaság a Radimirokat – elért eredményeikért és hűségükért – kiváltságokkal ruházta fel, és ezzel a család a tengeri arisztokrácia soraiba lépett. A Radimir család fontos státusszimbóluma a címer, amely régebbi, mint a családnak a Velencei Köztársaság által adott kiváltságok. Az itt kiállított selyemfestményen kívül a címert falakra, mennyezetekre, vásznakra festették, valamint kőbe és fába is faragták. A címer szimbólumai a Radimir család nemesi származására és a 17. században az oszmán hadsereggel vívott csatákban való részvételükre utalnak.

A család érdemeiről

A Radimir család számos oklevél, kitüntetés és hivatalos elismerés büszke birtokosa. Mato Nikov kitüntette magát az oszmán hadsereg elleni csatában, amely során 1687-ben Herceg Novi felszabadult. Ezért 1696. október 28-án rangos kitüntetést kapott Daniel IV. Dolfintól, a velencei flotta tengerészeti főfelügyelőjétől. Anton Tripov kapitánynak (1710–1772) az Athén melletti, kalózok felett aratott győzelmét Andrija Kačić Miošića „Kellemes beszélgetés” című versében örökítette meg, akárcsak Božo Antonov (1738–1766) tripoli kalózok elleni harcait, amelyekért a Velencei Köztársaság a Szent Márk lovagja címmel tüntette ki. Ugyanez a vers megemlíti Petar Jozovot (1727–1756), aki 1756-ban a pireuszi kikötőben Hadzsi Ibrahim kalózvezér ellen harcolva életét vesztette, és posztumusz kapta meg az aranyérmet. Krsta Radov kapitányt (1766–1833)

Bonaparte Napóleon a Becsületrend lovagja címmel tüntette ki, mert segítette egy francia konvojt a Pelješac-félszigeten lévő Lovište közelében az angol kalózkodók elleni harcban. Az I. Danilo herceg Rend harmadik fokozatát Mato Radimir (1852–1923), Kotor polgármestere kapta Montenegróért tett szolgálataiért. Filip Tripov kapitány (1828–1901) az „igyekezetéért” Vlagyimir-szalaggal ellátott orosz aranyérmét és egy külön oklevelet kapott, mert a krími háború alatt Ljubimir nevű hajójával bátran közreműködött az orosz tisztek feleségeinek és gyermekeinek megmentésében.

A hagyomány őrzői

A Radimir család tagjai nagy becsben tartották Dobrota hagyományos értékeit, ápolva a népi identitást. Ezt fejezik ki a családtagokat népviseletben ábrázoló portrék is, mint például a fekete *dolamica* arany díszhímzéssel, a *ječerma* bojtokkal és aranyfonatokkal, a derékszűj a fegyverek számára, az övvel rögzített *čemer* vagy a nemzeti egyenruhához tartozó, perzsa típusú díszkard. A hosszú zoknival, gombokkal és fehér kesztyűvel viselt, selyemből készült fekete *čakšire* az admirális egyenruha része volt. A nőknél a híres dobrotai csipke mellett a népviselethez tartozott a *bran* ruha, amely fölött aranyfonatokkal díszített *župet* mellényt és piros kabátot, ún. *kamižolát* viseltek. A haját szalagokba fonták, majd kontyot készítettek, amelyet egy *faculetnek* nevezett kendő tartott. A Kotori-öböl hagyományos népviseletének elemei felismerhetők Đuro Vjeko Radimir kiállított portréján is.

A toll és a kard hordozója – Đuro Radimir

Đuro (Gregorium) Radimir (1892–1977) tengerészkapitány, történész, a *Naše more*, a *Pomorstvo* és a *Godišnjak Pomorskog muzeja* című folyóiratok szerzője, a spliti Tengeri Utazási Iroda vezetője, a Kotori-öbölbeli Tengerészeti Kirendeltség vezetője és a Kotori-öbölbeli Tengerész Szövetség őrnagya volt. Ősei példáját követve elméleti és gyakorlati tudásával járult hozzá hivatásához, a tengerészethez. VI. Pál pápa 1969. április 17-én a Nagy Szent Gergely-rend tiszteletbeli lovagja címet adományozta neki. Ezt a kitüntetést a katolikus egyház iránti hűségéért és odaadó teljesítményéért kapta. Đuro Radimir egyik portréján a Nagy Szent Gergely-rend is látható, az öt lovagi cím közül az egyik polgári érdemrend parancsnoki keresztje, amelyet birtokosa büszkén viselt selyemszalagon lógva a mellén. A díszkard a lovagi hűség, a háromsarkú barokk kalap pedig a diplomáciában részt vevő tengerészek jelképe. A portré felirata a renddel együtt kapott oklevél szövegét tartalmazza. Az első világháborúban tanúsított magatartásáért Đuro Radimir megkapta a Bátorságért Nagy Ezüst Érdemérmét, a Četni-keresztet és az Osztrák Katonai Érdemkeresztet, valamint a török háborús vitézségi kitüntetést, az ún. „Harp Madalyasi”-t, más néven Gallipoli-csillagot.

A hit képviselője – Don Ivar Radimir

1914. március 4-én X. Pius pápa Ivan (Joanne) Radimir (1845–1919) atyát különleges kiváltságokkal és az apostoli protonotáriusi címmel (Protonotari Apostolici ad instar Participantium) tüntette ki számos tettéért és áldozatos munkájáért. Továbbá megkapta a kánoni keresztet és az Osztrák Császári Vaskorona-rend III. fokozatát is. Az atya kiállított portréján a következő jelvények láthatók: Biblia, mellkereszt és a mellkasán függő kitüntetés, bíborszínű papi szék, köpeny, gallér és aranyozott öv. A Radimir család már a legkorábbi generációktól kezdve támogatta a vallást és hitéletet, végrendeletek és hagyatékok révén jelentős vagyont hagyott az egyháza. Miután Luka Kandiot (1673–1737) kőfaragó hozzájárult a – Kotori-öböl egyik kiemelkedő látványosságának is számító, kis szigeten fekvő – Sziklák Asszonya (Gospo od Škrpjela) és a Szent Máté-templom kupolájának építéséhez, Luka Markov Radimir (1730–1806) márványoltárt adományozott a ljutai Szent Péter-templom részére, továbbá mások segítségével a dobrotai Szent Eustachius-templomnak adományozta a Rózsafüzér Miasszonyunk oltárát. Antun Radimir (1760–1833) értékes ereklyetartókat hozott Dobrotába, például egy 16. századi aranyozott ezüst velencei szentségtartót, és befejezte a harangtorony és a Pádúai Szent Antal-kápolna építését a dobrotai Szent Máté-templomban.

Hajók, mint insigneák

A Kotori-öbölben élő családok hajói fontos motívumként szerepeltek a helyi festményeken. A tengerészeti témákat is megörökítő festőművészek munkájának köszönhetően önállóan, vagy a tulajdonosaik és kapitányaik reprezentatív portréképein jelenítették meg őket. Egy vitorlás képén a tulajdonos nevét is feltüntették, rendszerint a műalkotás alján lévő szövegben emelték ki őt. A montenegrói tengerparton a vitorlásoknak saját története és legendája van, amelyek hőstettekről, jócselekedetekről, magáról a hajózásról és a nemzetközi kapcsolatokról szólnak. A hajók sikerek és szerencsétlenségek emlékét őrzik, a „dac és büszkeség hordozói.” Ezért nem ritka, hogy egy hajót a tulajdonosának portréjával együtt állítanak ki. Vasilije Ivanković festőművész, akinek a munkái ezen a kiállításon láthatók, a 19. században több mint 400 hajót festett meg. A kiállításon a Radimirok „Draghetto” nevű barkójának és „Cosa v’ importa” nevű brigantinjának szép festményét is láthatjuk.

A Radimirok – a kapitányok és kereskedők híres családja –, a Kotori-öböl legjelentősebb tengerész üzletemberei közé tartoztak, és számos győzelmet arattak a tengereken. A 19. század eleji dobrotai tengerészeti válság idején a család sajtot, gabonát, bort, olívaolajat, szárított húst és halat szállított a tengeri útvonalakon, amelyek Görögországot, Albániát és a Fekete-tengert a Kotori-öböllel, Velencével, Trieszttel és Dél-Olaszországgal kötötték össze.

Zárszó

A kiállítást Kotor önkormányzata és több magánvállalkozás, illetve a Radimir család leszármazottai szponzorálták. A kiadvány hátoldalán a szerzők röviden összefoglalták a tárlat lényegét: „A kiállításon a Radimir család kiemelkedő tagjainak személyiségével és munkásságával ismerkedhetünk meg történelmi dokumentumok, iratok, kitüntetések, oklevelek és portréfestmények segítségével.” Jó érzés volt látni, hogy a családnak és a többi szervezőnek ennyire fontos a történelmi múlt bemutatása, az épített örökség védelme, az ősök tisztelete és a példás összefogásnak köszönhetően megvalósulhatott ez a szép kiállítás, amely a Kotori-öböl és egyben Montenegró viharos történelmében sokszor főszerepet játszó családot tartalmasan és látványosan mutatta be az érdeklődőknek.